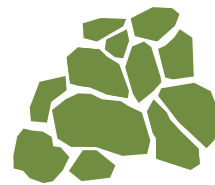

Grundarsteinur

TILFEINGI

Innihaldsyvirlit

Aðalmál	101
Samandráttur	101
Fiskivinna og fiskastovnar	102
Framleidni	102
Búskaparligt yvirskot	103
Tilfeingið og umhvørvið	106
Kolvetni	106
Alivinna	109
Landsjørð	111

Aðalmál

Í 2015 geva tilfeingisvinnurnar ein so góðan og støðugan samfelagsbúskaparligan vinning, sum til ber. Tilfeingið er landsins ogn, sum Føroya landsstýri umsitur

Samandráttur

Støðugur samfelagsbúskaparligur vinningur, hvat er tað?

Myndugleikin skal føra ein politikk, soleiðis at einkastøður ella vardar serstøður hjá virkjum ella avmarkaðum bólkum ikki verða partar av vinnuskipan okkara. Hetta verður tryggjað við lógarverki, ið skal spjaða vinnuvirksemið og geva nýggjum lutakarum so góða atgongd, sum til ber.

Rætturin til gagnnytslu eigur at verða skipaður í loyvum, ið eru landsins ogn. Hesi verða tó latin áhugaðum í tíðaravmarkað skeið á einum skipaðum marknaði, har landið er seljari. Landið hevur skyldu at bera so í bandi, at inntøkur landskassans vera tær røttu, samstundis sum skipanin við loyvissølu tryggjar eitt kappingarført og mennandi vinnulív.

Eitt lógarverk eigur at tryggja, at javnvág verður ímillum frælsið hjá vinnuni at seta saman vinnutólið og tey áhaldandi krøvini um at styrkja framleidnið (produktivitetin). Tað merkir til dømis, at rúm skal vera fyri at skipa vinnuna í stórar eindir – um vinnan vil tað – men samstundis skal slík skipan ikki darva friari kapping og sjálvsøgdum krøvum um at styrkja framleidnið.

Tilfeingið er landsins ogn, sum Føroya landsstýri umsitur.

Henda áseting skal setast í lógina orðarætt. Tað merkir, at núverandi orðing – »fólksins ogn« – verður strikað. Orðingin »fólksins ogn« hevur mangan nervað almenna kjakið, og onkuntið hevur spurnartekin verið sett við, um tað almenna hevur friar heimildir at virka og taka

avgerðir um tilfeingið grundað á hesa orðing. Hesin ivi verður burtur, um orðingin verður broytt, sum nevnt er omanfyri.

Í 2015:

- Er vinnuraksturin í tilfeingisvinnunum eyðkendur av friari kapping, og hann er leysur av almennum forðingum fyri handli, iløgum og rakstrarhátti, uttan tá ið ræður um umhvørvisatlit.
- Vera rakstraravgerðirnar hjá teimum vinnurekandi avgerandi fyri úrslitið og eru leysar av almennum forðingum.
- Er øll tann dagliga umsitingin av tilfeinginum ópolitisk.
- Er komið á mál við at regulera tilfeingisvinnuna, so at til ber hjá vinnurekandi at leggja varandi ætlanir

Hvussu teksturin er uppbygður

Í fyrsta parti av hesum teksti og í samandráttinum frammanfyri verður yvirskipaða málið orðað og greinað. Í seinna parti verða fyra vinnuøki lýst, sum øll eru beinleiðis grundað á ymisk tilfeingi:

- Fiskivinna og fiskastovnar
- Kolvetni
- Alivinna
- Landsjørð

Hesi evni verða viðgjørd hvør sær. Leisturin og endamálið eru tó tey somu fyri allar fyra partar: at lýsa eina strategi fyri, hvørji almenn tiltøk skulu setast í verk fyri at rækka málunum, ið nevnd eru frammanfyri. Tað merkir, at øll undirøkini hava felags mál, men verða viðgjørd hvør sær. Yvirskriftirnar vísa beinleiðis til útgreiningarnar

av málunum í samandráttinum. Tey itøkiligu tiltøkini, ið strategibólkurin hevur í uppskoti, eru savnað í samandráttir í hvørjum parti sær.

Fiskivinna og fiskastovnar

Orðað eru partmál fyri:

- Framleidni
- Búskaparligt yvirskot
- Tilfeingið og umhvørvið

Framleidni

Framleidnið í fiskivinnuni skal vera so stórt, sum til ber. Framleiðslan verður tó grundað á fáar eindir

At hava fáar eindir er ikki nakað endamál í sjálvum sær, men er ein fyriritreyt, ið fiskivinnan má halda seg til, og sum eitt og hvørt mál verður treytað av.

Okkara uppskot er tí, at politiski myndugleikin setir í verk tiltøk, ið taka atlit at hesum veruleika, og sum m.a. taka burtur allar neyðugar forðingar fyri smidligari tillaging á økinum, soleiðis at vinnan kann vera rikin við fáum eindum.

Í fiskivinnupolitikkinum og lógarverkinum hevur tað at spjaða virksemd verið ein avgerandi og tyðandi táttur seinastu mongu árinum. Lógin um vinnuligan fiskiskap staðfestir eisini í innleiðsluni, at umsitingin av vinnuni skal tryggja støðugar arbeiðsmøguleikar og virksemd um alt landið. Slikar orðingar skulu burtur úr vinnupolitikkinum. Fremsta uppgávan hjá tilfeingisvinnunum er ikki longur at

skapa arbeiðspláss, heldur ikki at spjaða arbeiðsskapandi virksemd kring landið. Fremsta uppgávan er harafturímóti at skapa so stórt figgjarligt avkast, sum til ber.

Dagsins fiskivinnulóggáva byggir á tvær reguleringskipanir – fiskidagaskipan og kvotuskipan. Veiditrýstið í fiskidagaskipanini verður stýrt við at regulera stødd á skipum, maskinorku og dagatali. Henda skipan kann lættliga tarna tøkniligari menning, tí politiski myndugleikin ger serstakar reglur fyri, hvussu stór skipini skulu vera. Stødd á skipum er ein spurningur, sum vinnan einsamøll skal taka sær av, og tiskil eiga forðingar fyri hesum at verða burturtiknar. Tó er neyðugt at stýra veiðitrýstinum, og broytingar í støddini á skipaflotanum skulu ikki føra til vantandi stýring av veiðitrýstinum. Samanumtikið kann sigast, at skjót, tøknilig menning er alneyðug fyri at rækka málinum um gott framleidni fyri hvørja eind og fyri at kunna laga seg til avmarkaða arbeiðsmegi og arbeiðsorku.

Verandi fiskivinnulóggáva hevur staðfestingar um framleiðslu av fiskavørnum og framleiðslustaði, nevniliga at øll fiskavirking skal vera á landi. Strategibólkurin heldur, at tað er í andsøgn við figgjarliga endamálið at lóggeva alla fiskavirking á ávíst stað, tá ið vit samstundis vita, at sama stað hevur trupulleikar við tilgongd av starvsfólki, framleiðsluorku og sostatt evnunum at skapa figgjarligt avlop og meirvirði. Tí eiga vørur at verða virkaðar, har figgjarliga úrslitið er best.

Ein tyðandi táttur í dagsins lóggávu er at tryggja, at veiðimynstur og arbeiðsorka verða spjødð. Vansin við slikari lóggávu er, at hon lætt kann standa í andsøgn til fría tillag-

ing hjá flotanum og ikki minst í andsøgn til tað at gagnnýta framleiðsluorkuna. Mett verður, at núverandi skipan beinleiðis eggjar til nógvar smáar eindir (skipum), ið ikki fáa gagnnýtt alla orkuna til fulnar, tí somu skip kunnu ikki flyta millum ymisk virkisøki. Skipanin við skipabólkum skal tí endurskoðast við tí í hyggju at gera flytingar millum vinnuøkini smidligari, so til ber at gagnnýta orkuna í flotanum betur. Tá ið tosað verður um vinnuøki, meinast við, at hvør skipabólkur er eitt øki, eins og virkseimið uttan fyri føroyskan sjógv er annað vinnuøki.

Eitt av sjónligastu dømunum um spjaðing og smáar eindir er skipanin við útróðrarflotanum. Verandi skipan er grundað á, at søguliga hava nógvir útróðrabátar verið í Føroyum, og at hesir hava samanlagt havt eitt vánaligt framleidni. Talið á bátum skal ikki vera avgerandi. Heldur skulu vit hugsa um, hvussu útróðrarflotin verður skipaður fyri at geva eitt so gott samlað úrslit, sum til ber. Útróður til ítrivs skal altíð verða skipaður fyri seg og eigur ikki at verða knýttur at vinnuligum útróðri.

Samanumtikið verður mælt til at seta hesi tiltøk í verk við atliti at framleidni og størri eindum:

- Kravið í lógini um vinnuligan fiskiskap, at virkseimi skal vera um alt landið, verður burturtikið
- Almenna kravið um, at tilfeingisvinnur í fyrstu atløgu skulu vera arbeiðsskapandi, verður burturtikið
- Flotin skal hava nógv betri umstøður til tøkniliga tilgating enn í dag, og avmarkandi krav til stódd á fiskiskipum skal strikast
- Geva fiskivinnum betri møguleikar at laga seg til framleiðslu og meirgóðsking
- Krøv, ið forða fyri at flyta fiskifør millum vinnuøki,

verða endurskoðað og burturtikin, har ið til ber

- Útróðrarflotin skal bytast í tveir partar – ein til vinnu og ein til ítriv
- Krøv, ið forða fyri flyting av veiðiorku til og úr »føroyskum« vinnuøki, verða endurskoðað og burturtikin, har ið til ber

Búskaparligt yvirskot

Búskaparliga yvirskotið í fiskivinnuni skal vera sum mest, og landinum verður tryggjað ein so góð tilfeingisinntøka, sum til ber

Ein varandi trupulleiki í tilfeingisvinnu okkara hevur verið, at framleiðsluorkan hevur verið ov stór í mun til framleiðsluvirðið. Úrslitið er ein sera stórir framleiðslukostnaður, ið hevur havt við sær, at vinnan ikki hevur skapt vinning av tilfeingisrentuni.

Tí eiga myndugleikin og vinnan í felag at seta spurningin, hvørt tað er rætt, at tilfeingisrentan í vinnuni alsamt ikki ber seg, samstundis sum sóknast skal verða eftir, hvørji tiltøk kunnu verða sett í verk fyri at venda gongdini. Myndugleikin skal tryggja, at øll tiltøk, sum føra til ovurnýtslu av framleiðsluorkuni, verða sett úr gildi. Best kenda dømið um hetta eru allar studningsskipanirnar. Hesar eiga nú at fækka so liðandi, so at fiskivinnan gerst alt studningsfriari næstu árin. Tað fer at hava við sær, at í 2015 hevur vinnan gjørt neyðugu tillagingarnar fyri at kunna virka væl sum studningsfrí vinna. Samanlagt fer henda tillaging at gera, at lutfallið millum framleiðsluorku og framleiðsluvirðið verður betri, og sostatt er møguleikin fyri vinningi av tilfeingisrentuni skaptur.

At taka burtur studningsskipanir er tó ikki nóg mikið til at fáa røttu nýtsluna av fiskiorku. Ein av størstu trupulleikunum við at allýsa fiskiorkuna og kostnaðin annars er tann afturvendandi ósemjan millum granskarar, myndugleikar og vinnubólkar um, hvussu nógv kemur undan fiskastovnum okkara, og hvussu nógv skal verða veitt. Tískil verður alneyðugt at seta í verk tiltøk, ið skulu betra um felags vitanarstöðið við atliti at, hvussu nógv kemur undan fiskastovnum okkara, og hvussu vit fáa sum mest burtur úr fiski- og framleiðsluorkuni:

- Ítøkilig skal munandi meiri orka setast av til fiskirannsóknir og gransking, soleiðis at trúvirðið til slíkt tilfar verður stórt, samstundis sum vit fáa fullfiggjað tilfar um, hvussu nógv kemur undan fiskastovnunum
- Skotið verður upp, at landið ræður fyri trimum nýggjum fiskirannsóknarskipum í 2015, og at øll arbeiðsorkan til fiskirannsóknir og gransking er triggjar ferðir størri

Lógarverkið skal tryggja, at fiskiskip verða nógv størri partur av fiskirannsóknunum, m.a. við at arbeiða fyri, at fiskiskip fáa til vegar útgerð og orku, so at rannsóknararbeiði og gransking gerast natúrligir partar av vanligum fiskiskapi. Upplýsingar, sum í dag verða latnar myndugleikanum í sambandi við eftirlit, verða meiri útgreinaðar, samstundis sum tær verða beinleiðis grundarlag undir rannsóknararbeiði.

Tað er sera týðningarmikið, at serstakliga vinnan sær tað neyðuga í hesum og er við til at figgja gransking og rannsóknararbeiði saman við tí almenna.

Fiskirannsóknir og onnur gransking hava eisini avgerandi týðning í altjóða arbeiðinum at grundgeva fyri ognarrætti til tilfeingið. Føroyar verða tulkaðar sum strandarland og eiga part av felags fiskastovnunum í Norðuratlantshavi. Støddin á føroyska partinum verður tí avgjørd út frá gransking og rannsóknunum. Eitt mennandi arbeiði á hesum øki verður tí ein fyrirtreyt fyri at økja ella verja føroyska partin av felags fiskastovnunum.

Í mong ár hevur ein týðandi liður í førða fiskivinnupolitikkinum verið at avmarka talið á fiskiloyvum samstundis sum hesi áhaldandi hava verið lutað somu vinnufeløgum. Vansin við slíkari skipan er, at hon avmarkar atgongdina til vinnuna, soleiðis at nýtt fólk hevur ilt við at sleppa frammat. Tá ið samanum kemur, verður úrslitið, at eigarar kunnu verða so at siga vardir, so at tann støðuga tillagingin, ið lækkar um kostnaðin, gongur seint ella í versta føri steðgar upp.

Fiskivinnulóggávan skal byrgja upp fyri hesi støðu, so at lættari verður hjá øllum at sleppa fram at fiskirættindunum. Hetta verður gjørt við at selja fiskirættindi regluliga og við at skipa sölurnar soleiðis, at ognarrætturin varir bert í ávísa tíð. Í hesum máli er sera týðningarmikið at finna eina javnvág millum frælsa atgongd og møguleikan hjá vinnuni at gera langtíðarætlanir. Eitt ítøkilig dæmi um slíkt uppskot kundi verið, at rættindi verða latin eitt ávíst áramál í senn, men at ein ávisur partur av hesum rættindum skal verða latin landinum aftur hvørt ár. Landið setur síðan henda partin til sølu, so tey, sum lótu hann inn ella onnur, kunnu keypa. Skal eitt felag røkja síni rættindi, verður neyðugt at keypa øll rættindini leypandi. Inntøkan av hesum handli er tilfeingisgjaldið til landið.

Øll fiskirættindini skulu bjóðast út í almennari sølu, t.e. at øll skula kunna keypa tey – ikki bert tey, sum longu eru í vinnuni.

Í stuttum verður mælt til at seta í verk hesi tiltøk fyrri at fáa varandi, tilfeingisrentu, ið ber seg og fyrri at gera sum minst skaða á umhvørvið:

- Allar beinleiðis studningsskipanir skulu støðugt minka
- Munandi størri figgjarlig orka skal vera tøk til gransking og fiskirannsóknir. Vinnan er beinleiðis við í at fáa hesa orku til vegar
- Fiskirannsóknir og gransking skulu vera natúrligur partur av vanligum fiskiskapi
- Lógargrundarlag skal tryggja, at vinnan útflyggjar myndugleikum tilfar til at styrkja vitanina um fiskastovnar og veiðiorku
- Sett verður í verk nýggj skipan fyrri sølu av fiskirættindum, sum skal tryggja betri atgongd og betri framleidni

Inntøka landsins skal verða beinleiðis knýtt at tilfeingisrentuni í vinnuni. Hetta merkir, at tá ið tilfeingisrentan er høg, verður marknaðarprisurin samsvarandi høgur og sostatt eisini inntøka landsins. Tá ið tilfeingisrentan hinvegin er lítil, minskar inntøka landsins, tí hon er beinleiðis knýtt at henni. Tað er tó sera umráðandi, at handilin við rættindum er opin, sjálvst um inntøkan til landið er avmarkað, tí landið skal laga seg til marknaðarkrøvini, eisini í ringum búskapartíðum.

Nevnda skipan er betri enn aðrir møguleikar so sum avgjöld, skattir ella serskattaskipanir, tá ið skip ella rættindi skifta eigara.

Samanumtikið verður tí skotið upp, at skipan verður sett í verk, sum hevur við sær regluliga sølu av rættindum. Slík skipan tryggjar landinum bestu inntøkurnar, og støddin á somu inntøkum er beinleiðis knýtt at tilfeingisrentuni.

Sannroynd er, at er skipað í sera ymiskar vinnubólkar, bæði í stødd og virkishátti. Tískil kann hugsast, at torført verður at nýta eina og somu skipan fyri fiskirættindi í øllum bólsum. Dømi um hetta eru bólkar við fáum skipum – kanska bert einum – ella bólkar, har almenn semja er um, at rættast er at skipa rættindini øðrvísi enn við friari sølu.

Tilfeingið og umhvørvið

Tilfeingið skal verða umsitið soleiðis, at vit varðveita endurnýggjandi tilfeingið og skaða umhvørvið sum minst

Endamálið við nevndu tiltøkum er at fáa sum mest burtur úr fiski- og framleiðsluorkuni. Hetta er tó ikki einasta endamálið, tí øll hesi tiltøk eru neyðug og stimbrandi, tá ið ræður um at fara væl við endurnýggjandi tilfeinginum og umhvørvinum.

Ein betri samanrenning millum gransking, rannsóknir og vinnuligt virksema, betri kostnaðartilling og studningsfri vinna eru øll tiltøk, sum beinleiðis gagna umhvørvinum.

Kolvetni

Verandi skipan at umsita oljutilfeingið er í høvuðsheitum tvíbytt. Annar parturin viðvíkir tillutan av leiti- og framleiðsluloyvum, hin viðvíkir innheintan av tilfeingisrentu.

Loyvi verða tillutað tí samtaki av feløgum, ið Jarðfeingi heldur kann leita eftir kolvetni í Føroyum á skilabesta hátt. Hetta kann minna um eitt slag av sýning, har feløgini skulu vísa á, at tey hava fólk við røttum førleikum og royndum at leita eftir kolvetni í økjum sum tí føroyska.

Samtøkini hava síðan móguleika at binda seg til:

- Eina arbeiðsætlan, sum kann fevna um eina ella fleiri royndarboringar og seismikk, alt eftir, hvat samtakið heldur geva bestu upplýsingar um økið
- At lata pening til vinnuliga førleikamenning í Føroyum. Hetta hongur saman við kravinum frá Jarðfeingi um at nýta sum mest av føroyskari arbeiðsmegi og føroyskum veitarum, tó at tey skulu vera kappingarfør. Í flestu førum hava føroysk feløg ikki førleika til at veita oljuvinnuni vørur og tænastrur, og tí skal oljuvinnan hjálpa teimum at fáa førleikarnar og síðan nýta hesi feløg, tá ið tey eru ment so mikið
- At lata jarðfrøðigransking pening gjøgnum Sindri (Future Explorations Programme). Henda gransking er ikki beinleiðis knýtt at einstøku loyvunum, men kann betra um vitanina um alt tað føroyska økið og harvið vaksa um virðið á øllum økinum
- At nýta føroyska arbeiðsmegi ella feløg, tá ið tey eru kappingarfør

Verður roknað við, at øll samtøkini, ið søkja, hava førleika til at gjøgnumføra eina leitiætlan, so er týðningarmesti parameturin í hesum tilboði, hvørja arbeiðsætlan tey bjóða sær til at gjøgnumføra, við tað at ein leiti-brunnur á okkara leiðum helst kostar einar 400 mió. kr. Sostatt tryggjar ein sær, at tað felag, sum sær størstu møguleikar í økinum, og sum bindur seg til at leggja tilsvarandi orku í leitingina, fær loyvið at leita.

Hetta samtak fær einarætt at leita eftir og framleiða kolvetni á ávísu økinum, sum loyvið fevnir um. Loyvini kunnu galda í styttri ella longri tíð alt eftir, hvat Jarðfeingi metir vera hóskandi. Higartil hevur talan verið um 1-9 ára loyvi.

Tiltøk at betra framleidni

Fyri at fáa gott framleidni í vinnuna, er umráðandi, at føroysku myndugleikarnir ikki leggja óneyðugar útreiðslur á vinnuna. Í øllum førum eru øktar útreiðslur við til at minka um tilfeingisrentuna. Sum dømi er at nevna, at vinnuni er álagt at skipa allan vøru- og persónsflutning um føroyska bryggju ella flogvøll.

Felagsskapurin hjá oljufeløgnum, Føroya Oljuídnadarbólkur, hevur fleiri ferðir sagt seg vera væl nøgdan við, hvussu oljuvinnan hevur verið skipað higartil, hóast tað altíð eru onkur øki, har vinna og myndugleikar eru ósamd. At útlendingar eisini halda okkara myndugleikar hava megnað uppgávuna væl, sæst av, at Heimsbankin hevur heitt á Føroyar um at hjálpa Palauoyggjum at skipa eina oljuvinnulóggávu har.

Innheinting av tilfeingisrentu

Finnur eitt samtak av feløgum kolvetni innan fyri loyvi sitt, hevur samtakið rætt til at framleiða kolvetni og eitur inntøkuna frá søluni. Til at heinta inn tilfeingisrentuna hevur Landsstýrið í 1999-2000 sett í verk eina olju-skattaskipan. Skipanin inniheldur hesar partar:

Framleiðsluavgjald (royalty) á 2% av virðinum. Her verða rindað 2% av framleiðsluvirðinum, tá ið kolvetnið kemur í land. Vanligur kolvetnisskattur (partafelagsskattur) á 28%. Her verða rindað 28% av nettoinntøkuni, eftir at útreiðslur og framleiðsluavgjald eru frádrigin. Serligur kolvetnisskattur (serskattur) í trimum stigum upp til 40%. Her verða rindað 40%, alt eftir, hvussu stóran vinning oljuøkið kastar av sær.

Viddargjald skal eisini latast fyri økið, sum loyvið fevnir um. Fyrstu seks árin rinda oljufeløgini 500 kr. fyri ferkilometurinum um árið, sum síðan hækkar stigvist til 39.000 kr. eftir sekstan árum. Til ta tíð kann tó roknað við, at oljufeløgini hava latið frá sær mest sum alt økið, sum ikki er framleiðsluøki.

Telja vit saman, kann eitt oljufelag rinda upp til 57% í skatti og avgjaldum av vinninginum. Feløgini verða – tá ið framleiðslugjaldið á 2% er frátikið – ikki skattað, áðrenn tey hava vinning, og tí er eitt ávist vándabyti millum land og feløg innbygt í skipanina. Skipanin er stigandi (úr uml. 30% upp í 57%), og hevur ein ávisan smidleika. Tiskil skuldi ikki verið neyðugt at broytt skipanina, so hvørt sum fortreytir sum t.d. oljuprisur, útbyggingarkostnaður og annað broytist.

Tiltök at tryggja landinum bestu inntøku

Enn hava vit ikki fingið staðfest olju í rakstrarverðum nøgdum í føroyskum øki, tí er heldur ikki vist, at nøkur tilfeingisrenta yvirhøvur er í føroyskum kolvetni. Vit skulu eisini vita, at føroyska økið er eitt stórváðaðøki, og at vanligt er, at iløgur í slik øki skulu kunna geva nógvan vinning fyri at vera áhugaverðar.

Vit eiga tí at kanna eftir, um nóg nógvur vinningur er í føroyskum øki, eftir at feløgini hava rindað vanligan kolvetnisskatt, framleiðsluavgjald, serskatt, viddargjald o.s.fr.

Væntaða tilfeingisrentan í 2015 og longri, er beinleiðis knýtt at áhuganum fyri økinum, og tí er týðningarmikið at vaksa um henda áhuga. Hetta gerst t.d. við at geva feløgnum stórri vinningsmøguleikar, um tey finna olju.

Fíggarlig tiltøk

Sum nevnt, kann spurnartekn verða sett við, um verandi skipan tekur ov stóran bita av køkuni og letur feløgnum ov lítið aftur fyri tann váða, tey taka á seg, tá ið hugsað verður um, at framleiðsluskeiðið ikki er byrjað enn.

Nøkur átøk kundu tí verið at broyta kolvetnisskattin til vanligan partafelagsskatt og kanska eisini lækka serskattasatsin, hækka markið fyri, nær serskattur skal gjaldast og at taka av framleiðslugjaldið.

Onnur tiltøk

Aðrir tættir, ið ikki beinleiðis avirka bytið av tilfeingisrentuni, men sum stöðugt er birtandi fyri íleggjarar, er at endurskoða allar reglur fyri at tryggja sær, at reglur í før-

oyskum øki sum heild eru líka sum í øðrum leiti- og framleiðsluøkjum, sum vit kappast við.

Annað tiltak, sum kundi ávirkað hugburðin hjá feløgnum og áhugan fyri at leita í Føroyum, uttan at tað kostaði okkum nakað stórvegis, kundi verið at broytt ásetingina um, at alt tilfar og fólk skal um føroyska bryggju ella flogvøll. Tað hevði minkað um kostnaðin at leita í Føroyum og hevði soleiðis havt góða ávirkan á væntaðu tilfeingisrentuna.

Endurnýggjandi tilfeingið varðveitt

Til tess at verja umhvørvið og ikki at oyða annað tilfeingi sum eitt nú fisk, eru krøvini til umhvørvisverju sera strong fyri oljuvinnuna. Tó kann munur vera á reglunum í ymsu londunum. Her kundu vit kanska hugt at Bretlandi heldur enn Noregi, tó uttan at hetta á nakran hátt setir umhvørvið í váða.

Leggjast skal tó í geyma, at er eingin olja, hjálpir eingin kolvetnisskipan.

Alivinna

Vinna og myndugleiki hava í felag lagt stóra orku í arbeiðið at gera skipaðar felagsreglur fyri øll aliøki, har hesi øki verða tulkad sum ein og sama eind.

Skal alitilfeingið geva sum mest av sær í longdini, skulu aliøkini framvegis stýrast við aliloyvum og økishvild.

25 aliøki eru í Føroyum. Aliøkini eru sostatt avmarkað og hava eitt virði. Á hesum økjum kunnu alarar bert seta ein árgang út í senn at ala fram til tøku. Áðrenn sett verður út aftur á sama øki, skal tað hvíla ávísa tíð.

Eingin áseting er fyri, hvussu nógv kann alast. Nøgðaravmarking er óneyðug, av tí at alarar skulu lata økið hvíla millum útsetingar, og á tann hátt taka tey neyðugu livfrøðiligu atlitini.

Stórt framleidni og samfelagsbúskaparligt yvirskot

Fast verður hildið um skipanina við aliloyvum, økishvild og skilnaði millum árgangir. Alipolitikkurin eigur ikki at viðgera, hvussu stóra nøgd, eitt aliøki kann bera, men bert staðfesta, at eitt ávíst tal á aliøkjum eru allýst. Uppgávan hjá bygnaðarpolitikkinum er heldur at skapa karmar fyri, at allýstu aliøkini geva sum mest av sær. Og fyrítøkur við besta framleidni skulu kunna umsita aliøkini.

Nevndu reglur eru góðar og skapa grundarlag fyri menning fram ímóti 2015. Politiska avbjóðingin fram ímóti 2015 verður tiskil at tryggja, at hesar reglur støðugt verða mentar, samstundis sum sjálvt grundarlagið ikki verður broytt.

Tydningarmikið er at siggja fyrimumin í at hava fáar fyrítøkur, sjálvt um tað stendur í andsøgn við fría atgongd, og at pláss verður fyri bæði smáum og stórum fyrítøkum.

Hugsast kann, at myndugleikin kann koma undir trýst av hesum, og tá er sera umráðandi ikki at víkja frá tí stýring, sum er grundað á ein heildarpolitikk.

Ein týðandi partur av menningini í førða alipolitikkinum er at geva rúm fyri tækniligari menning, ið kann økja um alt alið, so at eisini kann alast aðrastaðni enn á firðum og sundum. Fyritøkur, sum fara at umsita alið, kunnu vera altjóða alifeløg, eins og granskingararbeiði verður natúrligur partur av framtíðar alifrytøkum.

Landinum verður tryggjað ein góð tilfeingisinntøka

Bygnaðarlíga verður mettt, at í framtíðini verður alivinnan skipað munandi øðrvísi enn eitt nú fiskivinnan. Orsøkin er, at stórir partur av nevndu alið verður skipaður í somu feløg, sum harvið verða fá. Longu nú siggja vit eitt mynstur, ið er grundað á, at 4-6 alifeløg umsita alla aling í Føroyum. Hetta mynstrið verður tað sama í 2015, helst verða feløgini færri. Tí er ikki at vænta, at ein virkin marknaður við aliloyvum kann byggjast upp á sama hátt sum í fiskivinnuni, har 150-200 fiskiloyvi eru til størri skip og kanska 1.000 til útróðrabátar. Í alivinnuni kann væntast, at ov fáir alarar bjóða upp á alitilfeingið, og hetta kann hava við sær, at kappingin ikki virkar.

Alivinnan verður ein munandi meira miðsavnað vinna, og feløgini, ið umboða hana, fara at líkjast hvør øðrum nógv meiri enn tey í fiskivinnuni. Nógvir fyrimunir eru í at skipa fleiri loyvi í fá feløg. Til ber til dømis at hava skipaða útseting við einum árgangi á hvørjum øki, og til ber eisini at hava fasta skipan, ið tryggjar, at tað altíð eru

øki, ið ikki verða nýtt til aling. Stuttfreistað søla av aliloyvum stendur í andsøgn til skynsaman alipolitikk, fiskasjúkupolitikk og umhvørvispolitikk. Hesum skal ein hava fyrilit fyri.

Sjálvur aliparturin í einstøku feløgnum verður eisini sera líkur samanborið við fiskivinnuna, sum er sera ymisk. Tí verður tað ikki hildið at vera avlagandi, at sama allýsingarregla um roknskaparlígan vinning fer at galda fyri allar fyrítøkurnar, og tekniskt ber til at spora, hvat sjálv alingin, ið er grundað á almenn loyvi, kastar av sær. Henda roknskaparlíga manngongd verður longu nýtt.

Landsins inntøkur eiga tí at verða ásettar við tilfeingis-skatti, sum beinleiðis verður knýttur at tilfeingisrentu, ið er allýst sum vinningur út yvir vanligu vinningin.

Alitilfeingið skal troytast á besta hátt yvir tíð, soleiðis at sum mest av virðinum kemur samfelagnum til góðar. Hetta verður tryggjað við so høgari tilfeingisrentu, sum til ber. Býtið av hesi rentu millum tann vinnurekandi og landið verður ásett við tilfeingis-skatti.

Atlit at umhvørvi og fiskasjúkum

Kappingin um aliloyvini verður tvíbýtt, har ein partur er grundaður á kapital og hin á førleika og evni at halda krøv og treytir, ið myndugleikin lýsir sum sjálvsagdan part av einum loyvi. Ein sera avgerandi lutur í seinnu metingini verða evnini hjá einstaka felagnum at ansa eftir umhvørvinum og fiskasjúkum, og hvussu virkið tað er í granskingararbeiði, sum eigur at vera natúrligur partur at allari vinnu í 2015.

Samanumtikið kann sigast, at ikki bert kapitalur ger av, hvørjum loyvið verður selt, men eisini førleiki og evni at ansa eftir umhvørvinum og fiskasjúkum. Fleiri loyvi í fá-um feløgum skulu geva feløgnum betri móguleikar at ansa eftir nevndu viðurskiftum.

Landsjørð

Landbúnaðarjørðin er skipað í óðalsjørð, kongsjørð og prestjørð. Óðalsjørð er eginogn og kann keypast og seljast fritt. Kongsjørð og prestjørð eru tað, vit vanligu nevna landsjørð ella festijørð, ið Búnaðarstovan umsitur.

Almenni landbúnaðarpolitikkurin miðar eftir, at:

- Framleidnið í landbúnaðinum gerst betri
- Føroyar gerast so sjálvbjargnar við landbúnaðarvør-um, sum til ber
- Øll landbúnaðarjørð verður gagnnýtt
- Ognarviðurskiftini á gørðunum verða endurskoðað
- Landbúnaðarvinnan skal gerast sjálvberandi

Framleiðsla

Høvuðsframleiðslan í landbúnaðinum er mjólkarvøra, seyðakjöt og onnur framleiðsla (neytakjöt, ull og egg).

Mjólkkin er størsta inntøkukelda hjá einum festara. Fyri nøkrum árum síðan vórðu mjólkarkvotur settar á framleiðsluna, og seinni bar til at selja og keypa hesar kvotur. Kvoturnar hava einki við politiska myndugleikan at gera, men eru ásettar av bóndunum sjálvum. At høvi er at keypa og selja tær hevur gjørt, at vit hava fingið færri mjólkarbøndur. Teir, ið hava keypt meiri kvotu, hava ikki ansað nóg væl eftir, at umstøðurnar at vaksa eru ikki nóg góðar.

Festiviðurskifti

Í dag eru um 400 festi, ymisk til støddar. Fyri at fáa festi skal ein lúka krøv um útbúgving og vinnuroyndir. Festari kann sita við festi, til hann vil leggja frá sær, ella til hann er 70 ára gamalur. Hevur hann børn, ið lúka ásetingarnar í lógini, hava tey framihjárætt til festið. Um ikki, skal tað lysast leyst. Festari kann eisini missa festi sitt av misrøkt.

Størri framleidni í landbúnaðin

Verandi gongd, har vinnan verður skipað í stórar eindir, heldur støðugt fram, eisini eftir 2015. Hetta verður ikki bert galdandi fyri mjólkarbøndur, men eisini fyri seyðabøndur.

- Keyp og søla heldur fram, ikki einans við festibrø-um. Lóggáva á økinum skal ikki forða fyri hesi gongd
- Skipað verður so fyri, at góðar umstøður eru at hava mjólkarfjós, har samsvar er millum kvotu, fjós, køst og bø
- Lóggáva skal tryggja, at bøndurnir sjálvir eiga garðar-nar og hava ábyrgdina av teimum

Bøurin hevur nógv mest at siga fyri lønsemið. Umráð-andi er, at tann útbygging, sum nú má koma, stuðlar undir endamálið at betra um lønsemið.

Nú er støðan hon, at alt tað ólonta arbeiðið, sum bónd-in og familja hansara leggja í jørðina, kemur tí almenna til góðar. Við fjósum er støðan tann sama.

Aðrir karmar skulu eggja til, at hagarnir ikki verða meiri sundurskiftir. Heldur skal virkast fyri at fáa hagar lagdar samanaftur. Fleiri eigarar, fleiri stik, fleiri rættir og fleiri vegir økja ikki á nakran hátt um framleidnið – heldur

hinvegin. Umráðandi er, at eigararnir fáa ábyrgd av at røkja seyðin alt árið. Arbeiðast skal fyri, at vinnurekandi bøndur kunnu fáa meiri nyttu úr bønum.

Bøurin er alt ov nógv knýttur at høggunum, sum eiga vetrarbitið. Tørvur er á neyvari skipan, sum tryggjar, at seyður, ið gongur í høggunum um summarið, verður røktaður samsvarandi teir sjev mánaðirnar, hann er á bønum. Tørført verður helst at fáa fullgóða nyttu hjá tí, sum eigur bøin. Mangan hava hagarnir litla nyttu av bønum, tí hava teir gott vetrarbit, verður bara vaksið tilsvarandi um skipanina. Hetta er mest galdandi fyri óðalsjørð.

- Ment verður munandi um gransking og ráðgeving fram til 2015, og styrkt verður um samstarv við grannalond okkara. Royndir og gransking verða skipaðar við altjóða leiðslubólki, t.d. við umboðum úr grannalondunum.

Mjólkarbøndurnir gerast alt færri, og hetta verður óivað gongdin til 2015. Tølini niðanfyrir vísa, hvussu mett verður um gongdina:

1985:	105
2005:	65
2015:	20

Mjólkarframleiðslan verður tó neyvan minni í 2015 – heldur størri. Hvørt fjósið fer at framleiða nógv meiri mjólk – í miðal 300.000 litrar um árið ella meiri, og framleidnið fyri hvørja eind verður tí munandi betri.

Tøknilig menning skal eisini tryggja sera dygdargóðar úrdráttir. Á hendan hátt skapa vit partar av grundarlagn-

um undir aðalmálinum, nevnliga eina sjálvberandi vinnu, ið ger vøru til heimamarknaðin, har dygd er vørumerkið, ið skal bera kappingarførinum.

Sama gongd sum í mjólkarframleiðsluni skal eisini tryggja vinnuliga framgongd á øðrum økjum, samstundis sum vinnan kann skipast saman við øðrum vinnugreinum.

Lógarverkið skal tryggja, at møguligar forðingar fyri hesi gongd verða burturtiknar, til dømis krøv um spjading og bústaðarskyldur.

Eins og nú verður heimamarknaðurin mest týðandi grundarsteinur undir landbúnaðinum í 2015, og serføroyskar vøru verða gjørdar til henda marknað.

Búskaparligt yvirskot og góð tilfeingisinntøka

Neyvan verður avlopið so stórt hjá vanligum bóndum og jarðareigarum í Føroyum, at teir hava til nógv annað enn lönir og nýggjar íløgur.

Verða festini einskild ogn hjá bóndunum, eigur tilfeingisgjald at verða goldið í Búnaðargrunnin ella annan grunn fyri jørð, sum verður seld til almenn endamál, t.d. til bygging.

Allir festibøndur gjalda leigu í dag – millum 1,00 og 700,00 kr. Leigan varð ásett í 1899 og hevur verið galdandi síðan.

- Kunneikin um landbúnað skal eisini styrkjast, m.a. við at fáa útbúnað lærarar at standa fyri skipaðari undirvísing og útbúgving á verandi skúlum

- Royndarstöðin skal eisini styrkjast, so at hon kann gerast ein granskingar- og vitanardepil hjá landbúnaðinum sum heild
- Gerast kann eisini ein nýggj djóraverndarlóg, sum skal fevna um seyð í haga. Hetta kundi verið gjørt við at seta ávísar reglur í gildi eftir nøkrum árum
- Tilfeingið skal verða umsitið soleiðis, at vit varðveita endurnýggjandi tilfeingið og skaða umhvørvið sum minst
- Ein framtíðar landbúnaðarlóg verður galdandi fyri alla jørð

Lógin setir almenn krøv um eigaraviðurskifti, útbúgvingarkrøv, hvussu jørðin skal røkjast og annað. Landbúnaðarlógin skal lýsa, hvussu landbúnaðarlendið skal nýtast, hava ásetingar um nýtsluhátt, sum skaðar náttúruna sum minst, seta krøv um loyvi frá friðingarmyndugleikunum til at gera stór inntriv í náttúruna, t.d. at turrleggja mýrulendi, velta í haganum, taka flag/jørð til onnur endamál og so framvegis.

Hesi vóru í strategibólkinum fyri tilfeingi:

Rógvi Reinert, aðalstjóri, Fiskimálaráðið, formaður

Maria Róin, deildarstjóri, Vinnumálaráðið

Elisabeth Eldevig, vinnurekandi

Regin Hammer, oljuráðgevi

Marita Rasmussen, samskipari, Vinnuhúsið